

Book Review: Hermeneutics: Ancients and Modern

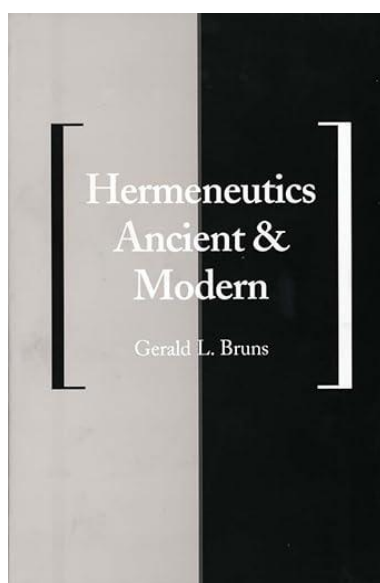
โชติสา ขาวสนิท (Chotisa Cousnit)

ดร., อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Dr., Lecturer of Department of Political Science, Faculty of Political Science and Law,

Burapha University

E-mail: shotisa@go.buu.ac.th,

Gerald L. Bruns. (1995). *Hermeneutics: Ancients and Modern*. New Haven: Yale University Press, 1999. 334 Pages.

Received: 10 March 2024

Accepted: 2 April 2024

Hermeneutics: Ancients and Modern โดย Gerald L. Bruns มุ่งอธิบายลักษณะ ประเภท และวัตถุประสงค์ของศาสตร์แห่งการตีความ และอธิบายให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ที่แตกแขนงของศาสตร์แห่งการตีความที่แตกต่างกันออกไป หนังสือเล่มนี้วิเคราะห์ศาสตร์แห่งการตีความไว้อย่างลึกซึ้ง* ซึ่งจะเป็น

* ผู้เขียนได้รับคำแนะนำให้อ่านหนังสือเล่มนี้จากศาสตราจารย์ ดร.ไชยันต์ ไชยพร ผู้เขียนจึงขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูง มา ณ ที่นี้ ที่ทำให้ผู้เขียนได้รู้จักหนังสือดีเล่มหนึ่งในด้านนี้ และเข้าใจแนวคิดศาสตร์แห่งการตีความมากยิ่งขึ้น

ประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้ที่สนใจนำแนวการวิเคราะห์แบบการตีความไปใช้ในการศึกษาทางด้านปรัชญา สังคมศาสตร์ มนุษยวิทยา และมนุษยศาสตร์ โดยเฉพาะในส่วนของบทนำของหนังสือที่สรุปสาระสำคัญ และเชื่อมโยงทุก ๆ บทไว้อย่างดี จากนั้นจึงมีการแบ่งหนังสือเป็นสองภาคส่วน คือ ภาคส่วนโบราณ และ ภาคส่วนสมัยใหม่ Gerald L. Bruns เป็นศาสตราจารย์เกียรติคุณด้านภาษาอังกฤษ แห่งมหาวิทยาลัย นอร์ทเทอดาม ท่านสนใจด้านประวัติศาสตร์ของการตีความและพัฒนาการของศาสตร์แห่งการตีความ ทางปรัชญา โดยมีผลงานด้านนี้สองชิ้น และหนังสือ Hermeneutics: Ancients and Modern คือ หนึ่งใน ผลงานสองชิ้นของท่าน นอกจากนี้ท่านยังมีผลงานอื่นอีกจำนวนมากในด้านกวีนิพนธ์และปรัชญา

ศาสตร์แห่งการตีความสามารถอธิบายโดยง่ายว่า เป็นประเพณีการขบคิดทางปรัชญาที่มุ่งให้ ความกระจ่างกับแนวคิด Verstehen หรือ การทำความเข้าใจ สำหรับการอธิบายความหมายที่ลึกซึ้งขึ้นนั้น ต้องเริ่มจากการวางกรอบคำถามที่ละเอียดและซับซ้อน ซึ่งไม่่ง่ายนัก เนื่องจากความแตกต่าง ด้านสภาพแวดล้อม รวมถึงด้านมุมมอง วิธีคิด และแนวทางของศาสตร์เฉพาะต่าง ๆ มีผลให้การทำความเข้าใจข้ามสาขาวิชาทำได้ยาก วิธีที่ดีที่สุด คือ การศึกษาประวัติศาสตร์ ความเป็นมาเป็นไปของ ศาสตร์แห่งการตีความ แต่ประวัติศาสตร์ในเรื่องนี้ก็มีความแตกต่างหลากหลายที่ขัดแย้งในตัวเอง ทั้งยัง เขียนได้หลายแนวด้วย แนวทางการศึกษาหนึ่งที่น่าสนใจในการเรียนรู้ธรรมชาติหรือลักษณะของศาสตร์ แห่งการตีความ ก็คือ ประวัติศาสตร์ทางความคิด ดังตัวอย่างบทความของ Michael Ermarth ชื่อ “การเปลี่ยนแปลงประวัติศาสตร์แห่งการตีความ: คนโบราณในศตวรรษที่ 19 และคนสมัยใหม่ในศตวรรษที่ 20” เขาชี้ว่าศาสตร์แห่งการตีความในยุคหลังไม่ได้เหนือกว่าหรือมาแทนที่ศาสตร์ยุคก่อนหน้า ศาสตร์แห่ง การตีความทั้งสองยุคนั้นนำมาใช้ได้ตลอด ซึ่งขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและวัตถุประสงค์ในการศึกษา

ศาสตร์แห่งการตีความสองยุคนี้มีแนวคิดที่ต่างกัน ยุคแรกเป็นแบบข้ามเวลาข้ามสถานที่ (Transcendental) ซึ่งมีนักคิดคนสำคัญ ได้แก่ ฟรีดริช ชไลเออร์มาเคอร์ ดิลเธย์ และเอ็ดมัน ฮูสเซอร์ล ส่วนศาสตร์ยุคหลัง เรียกว่า แบบอยู่ในโลก (Being in the World) ซึ่งมี ไฮเดกเกอร์ เป็นนักคิดคนสำคัญ

ทางด้านศาสตร์แห่งการตีความแบบก้าวข้ามนั้น ชไลเออร์มาเคอร์ชี้ว่า มีเป้าหมายในการทำ ความเข้าใจตัวบทให้ได้ก่อน แล้วทำความเข้าใจตัวบทให้ดียิ่งกว่าตัวผู้เขียนตัวบทนั้น ส่วนดิลเธย์นั้น พัฒนาแนวคิดของตนมาจากชไลเออร์มาเคอร์ และมองว่า ศาสตร์แห่งการตีความมีเป้าหมายในการเข้าถึง จิตใจ เข้าถึงจิตสำนึกของผู้อื่นอย่างเป็นวัตถุวิสัยว่าผู้อื่นคิดอย่างไร เป็นการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ซึ่งจะช่วย ให้การเข้าถึงจิตใจของมนุษย์แต่ละคนซึ่งมีความเฉพาะตัว เป็นไปได้ เราจึงสามารถเข้าถึงใจของคนอื่นได้ ฮูสเซอร์ลมองว่า การทำความเข้าใจไม่ใช่เรื่องของจิตใจ ไม่ใช่เรื่องการเข้าถึงใจของผู้เขียนตัวบท หรือคน อื่น ๆ แต่คือ การเข้าถึงความหมายที่อยู่ในตัวบท ความหมายเป็นวัตถุวิสัยที่สามารถเข้าใจได้ข้ามพรมแดน ทางภาษา วัฒนธรรม หรือการก้าวข้ามเวลาสถานที่ การก้าวข้ามนี้ทำได้อย่างสมบูรณ์ การเข้าถึง ความหมายนั้นสามารถเก็บสาระสำคัญได้อย่างชัดเจน สมบูรณ์ ความเป็นสากลจึงเป็นสิ่งที่สามารถเข้าใจ ได้ และสื่อสารได้ด้วย ดังเช่น เรขาคณิต ที่เข้าใจได้ตรงกันไม่ว่ากาลเทศะไหน อย่างไรก็ตาม Edmund

Levinas มองต่างไปจากฮูสเซอร์ล Levinas เห็นว่า ความเป็นสากลนั้น ไม่จำเป็นต้องอาศัยการสื่อสาร สิ่งสากลดำรงอยู่ แม้ไม่มีใครเข้ามาทำความเข้าใจก็ตาม อีกทั้ง การทำความเข้าใจความหมายต่าง ๆ จะต้องไม่ละเลยมิติทางประวัติศาสตร์ ข้อความ และแนวคิดต่าง ๆ นั้น ต้องมีการอธิบายกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อสื่อความหมายที่ชัดเจนกับผู้ฟังและผู้อ่านต่างเวลาต่างสถานที่ คำบางคำเปลี่ยนไปตามยุคสมัย อาจมีคำที่ไม่เป็นปัญหา เช่น ยัม ก็คือ ยัม แต่บางคำก็เข้าใจยาก เช่น ความยุติธรรม ซึ่งมีความหมายที่เป็นนามธรรมสูง และนักคิดก็ให้ความหมายที่ต่างกันไป ความยุติธรรมตามทัศนะของเพลโต ต่างจากความยุติธรรมในทัศนะของรอลส์ ดังนั้น การเขียนประวัติศาสตร์ความหมายของความยุติธรรมที่มีมิติทางประวัติศาสตร์ก็จะช่วยให้เห็นความหลากหลาย และความคลุมเครือ ประเด็นต่อมา คือ ในบรรดาความหมายที่ต่างกันนั้น ความหมายแต่ละแบบมีลักษณะอย่างไร เราเองจะเชื่อถือแบบไหน แล้วเราสามารถตัดสินได้ไหมว่าแบบไหนถูกหรือผิด ถ้าตอบแบบนิตเชในตอนที่ 481 ใน The Will to Power ก็คือ เราไม่สามารถตัดสินถูก ผิด ดี ไม่ดี เหมาะ หรือ ไม่เหมาะสม ได้เลย ก็เพราะทุกอย่างขึ้นอยู่กับคติความ

ทางด้านศาสตร์แห่งการตีความอีกแนวหนึ่ง คือ การอยู่ในโลก (Being in the World) มีนักคิดสำคัญ คือ Heidegger กับ Gadamer สำหรับ Heidegger นั้นมองว่า การทำความเข้าใจเป็นวิถีแห่งการมีส่วนร่วม ในทางปฏิบัติแบบใส่ใจ ห่วงใยคนอื่น ๆ สนใจ ใส่ใจโลกรอบตัว ที่ตนเองมองว่า สัมพันธ์เกี่ยวข้องด้วย โดยมองว่าตนเองเกี่ยวข้อง มีส่วนอยู่ด้วย ตัวเองดำรงอยู่ในโลกร่วมกันนี้

ความเข้าใจนั้นเกี่ยวกับรูปแบบต่าง ๆ ของชีวิต ความเข้าใจ คือ การเข้ามาอยู่ด้านในรูปแบบแห่งการดำรงชีวิต เป็นการอยู่ร่วมใน อยู่ภายในรูปแบบชีวิตนั้น ๆ เลย ความเข้าใจมีผลให้เราพูดภาษาเดียวกับสิ่งที่เราศึกษาอยู่ สนใจอยู่ มองอยู่ได้ ความเข้าใจทำให้เราสามารถพูดภาษาเดียวกับคนที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรารู้สึกเป็นธรรมชาติ และไม่จำเป็นต้องมีคำอธิบาย เพราะเรารู้สึกว่าเป็นธรรมดา เป็นปกติทั่วไปสำหรับเรา เราเคยชินอยู่ ตัวอย่างที่ไฮเดกเกอร์ชอบใช้คือ การรู้จักหม้อนวาคืออะไร ใช้ทำอะไร ซึ่งคำตอบต้องโยงกับบริบท ดังนั้น การเข้าใจสิ่งใดใดก็ตาม เราต้องรู้บริบทของสิ่งนั้น ความเข้าใจอย่างเต็มเปี่ยม คือ การที่เราไม่จำเป็นต้องไปทำความเข้าใจอีกแล้ว เพราะเราเข้าใจสิ่งนั้นไปเรียบร้อยแล้ว เวลาที่เราคุ้นชิน เวลาที่เราารู้สึกเป็นธรรมชาติกับสิ่งนั้น เราเปิดใจยอมรับสิ่งนั้นได้อย่างไม่สงสัยลังเลเลย สำหรับตัวอย่างเรื่อง หม้อนั้น ก็คือการรู้ว่าหม้อนวาคืออะไร คือ การอยู่ในโลกที่มีโรงรถ ร้านขายเครื่องยนตกลไก บ้านที่สร้างโดยใช้หม้อนเป็นเครื่องมือ ตะปูที่ตอกติดอยู่กับพรม โดยใช้หม้อนในการตอก ในแบบนี้การที่จะใช้หม้อนทำอะไร ก็เมื่อเราเห็นว่า หม้อนหรือวัตถุที่เราใช้ในการศึกษาถูกใช้งานอยู่ เรามองเห็นแล้วรู้สึกคุ้นเคย เห็นสิ่งนั้นอยู่ในบริบทของมัน มีการใช้งานมัน หรือเห็นบริบทที่มันได้ทำหน้าที่ของมันได้อย่างเป็นธรรมชาติ จากลักษณะแบบนี้ เราแทบจะไม่ต้องตั้งท่ามอง เพื่อพยายามทำความเข้าใจเลย เพราะสิ่งที่เราอยากรู้ สิ่งที่เราศึกษา ในที่นี้คือ หม้อน ได้เผยตัวเองอย่างทรงพลังที่สุดให้เราเห็นแล้ว เราได้ร่วมอยู่ในโลก ในบริบทสถานการณ์นั้นอย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง

อีกแนวทางหนึ่งในการเข้าใจว่า การทำความเข้าใจ ว่าคือ อะไร นอกจากแนวที่กล่าวไปแล้ว (สิ่งที่เราสนใจเผยตัวเองในบริบทที่คุ้นเคย จนเราแทบไม่ต้องไปทำความเข้าใจ เพราะมันชัดเจนมาก มันเป็นไปตามธรรมชาติ) จะเกิดขึ้นเมื่อต้องเผชิญกับวิกฤติแห่งการไม่เข้าใจอย่างมาก รู้สึกแปลกแยก ทนทุกข์ เพราะนั่นบ่งบอกว่า เรากำลังขาดความเข้าใจในสิ่งนั้น การที่เราจะเข้าใจอะไรได้นั้น สิ่งที่เราต้องเข้าใจก่อนเลย คือ เราต้องเข้าใจบริบทแวดล้อม ความเป็นไปของสิ่งที่เรากำลังศึกษา แล้วเราจึงค่อยปะติดปะต่อ ค่อย ๆ บูรณาการสิ่งที่เราต้องการศึกษา ต้องการทำความเข้าใจเข้ามาอยู่ในบริบทของสิ่งนั้น เพื่อให้เราเห็นว่า สิ่งที่เราต้องการศึกษานั้นมีที่ทางอยู่ตรงไหน ทำหน้าที่อย่างไรภายในบริบทแวดล้อมนั้น จากมุมมองตรง นี้ Bruns ชี้ว่า Heidegger ซึ่งเสนอศาสตร์แห่งการตีความแนวการอยู่ในโลก มีจุดเชื่อมต่อกับ Husserl ซึ่งเสนอศาสตร์แห่งการตีความแนวก้าวข้าม กล่าวคือ ในการหาความหมายที่เป็นสากลและชัดเจนแบบ ฮูสเซอร์ล อันเป็นการยืนยันถึงสิ่งที่ถูก สิ่งที่มีด สิ่งจริง สิ่งแท้ เราต้องหลุดตัวเองออกมาจากสถานการณ์ จากบริบท จากมุมมองของเราให้ได้ก่อน นั่นคือ การจะเข้าใจคนอื่นได้นั้น เราต้องออกจากภาพที่ตนเอง ติดยึดไปก่อน ตรงนี้เป็นสิ่งที่ไฮเดกเกอร์และฮูสเซอร์ลมองเห็นไปในแนวทางเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม ในเรื่องนี้ Ermarth กังวลว่า เราจะทำได้แค่ไหน การถอนตัวออกจากสถานการณ์ของเรา เพื่อวางตนให้ตัดสิน ถูก ผิด ได้อย่างเป็นกลางจะทำได้แค่ไหน

ไฮเดกเกอร์ ชี้ว่า การยืนยัน (ว่าเป็นความจริงหรือความเท็จ) แตกต่างกับความเข้าใจ ไฮเดกเกอร์ ชี้ว่า ในส่วนของการยืนยันนั้น เราต้องเป็นผู้ดู แยกตัวตัวเองออกมา เพื่อให้เห็นเป็นวัตถุวิสัย ส่วนการทำความเข้าใจและการตีความ เป็นความใกล้ชิดระหว่างเรากับสิ่งที่เรากำลังตีความ เป็นการอธิบายสถานการณ์ที่เราเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย การตีความไม่ใช่แค่การมองระหว่างส่วนย่อยกับส่วนทั้งหมดของตัวบท เหมือนเป็น วัตถุอย่างหนึ่งให้เราเห็น ให้เราจับจ้อง แต่เป็นเคลื่อนไหวระหว่างตัวบทกับสถานการณ์ของตัวเราว่า จะเชื่อมโยงและจะปรับเข้าหากันอย่างไร โดยเราเป็นผู้ตีความตัวบท นี่คือ วงจรแห่งการตีความ ไฮเดกเกอร์ ไม่เห็นด้วยกับการอธิบายวงจรแห่งการตีความว่าเป็นการเคลื่อนไหวระหว่างตัวบทด้วยตนเอง

แน่นอนว่า ทั้งฮูสเซอร์ลและไฮเดกเกอร์เห็นว่า เราต้องออกจากมุมมองของตัวเองเพื่อทำความเข้าใจสิ่งอื่น แต่เราจะถอยออกมาได้แค่ไหน การทำความเข้าใจนั้นสามารถไปถึงขั้นตัดสิน ความถูกผิด จริงเท็จ อย่างเป็นวัตถุวิสัย เลยหรือไม่ จุดนี้คือ สิ่งที่ฮูสเซอร์ลและไฮเดกเกอร์ต่างกัน ฮูสเซอร์ล มองว่าทำได้ แต่ไฮเดกเกอร์บอกว่า ไม่มีทางทำได้ เราไม่มีทางตัดสินได้อย่างเป็นวัตถุวิสัย ในประเด็นนี้ ผู้เขียนได้อธิบายความหมายของการยืนยันความจริงด้วยคำอธิบายของ Ermarth ว่า ในการกระทำดังกล่าว เราต้องถอยออกมาเพียงเป็นผู้มองดูอย่างแยกห่างจากสิ่งที่เราสนใจศึกษา แล้วมีใจที่เป็นกลางจริง ๆ จาก ความหมายของการยืนยันความจริงเช่นนี้ ที่จะต้องถอยออกมาถึงจุดที่แยกขาดจากสิ่งที่ศึกษาไปเลย และ เฝ้ามองอย่างเป็นวัตถุวิสัยเพื่อให้คำตอบด้วยใจเป็นกลางว่าจริงหรือเท็จ ถูกหรือผิดนั้น ได้หรือไม่ (Assertion) ไฮเดกเกอร์เห็นว่า การทำความเข้าใจไม่สามารถไปถึงจุดนั้นได้ เราไม่สามารถ แยกตัวเราออกจากสิ่งที่เรามองได้ การแยกขาดแบบนั้นไม่ช่วยให้เราเข้าใจสิ่งนั้นได้เลย เพราะการทำ

ความเข้าใจและการตีความทำได้ด้วยการมีความใกล้ชิด การสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้ที่ทำความเข้าใจกับสิ่งที่ศึกษา สำหรับ Heidegger แล้ว ผู้ตีความมีข้อสันนิษฐานล่วงหน้าในการทำความเข้าใจสิ่งที่ตนกำลังศึกษาเสมอว่า สิ่งนั้นเป็นอย่างไร เมื่อเรากำลังตีความสิ่งใด เรากำลังให้ความสนใจกับสิ่งนั้น ทุกการตีความของเรา จึงมีตัวเราเข้าไปเกี่ยวข้องอยู่ด้วย การทำความเข้าใจจึงเกี่ยวกับบริบทหรือสถานการณ์ของผู้ตีความ ซึ่งผู้ตีความจะต้องเริ่มจากจุดนี้แล้วบูรณาการหรือเชื่อมโยงไปหาสิ่งที่ตนเองสนใจหรืออยากรู้ ซึ่งสิ่งที่สนใจศึกษาอยู่ในฐานะส่วนย่อยอีกส่วนหนึ่ง เมื่อส่วนย่อยทั้งส่วน คือ สถานการณ์และบริบทของตัวผู้ตีความ (พื้นฐานความรู้ ความคิด ทศนคติ มุมมอง จุดยืน การสันนิษฐานล่วงหน้า) ในฐานะส่วนย่อยหนึ่งได้เชื่อมต่อเข้ากับสิ่งที่สนใจศึกษาในฐานะอีกส่วนย่อยหนึ่ง ก็จะเกิดส่วนรวมซึ่งเป็นความหมาย วงจรแบบนี้คือ วงจรแห่งการตีความ วงจรแห่งการตีความจึงมีจุดเริ่มต้นหรือพื้นฐานมาจากบริบทที่เข้าใจอยู่แล้ว บางอย่าง การตีความนั้นเริ่มจากความเข้าใจที่มีแต่เดิมหรือฐานคติเดิมของผู้ตีความที่ช่วยเปิดพื้นที่ให้ผู้ตีความได้รับรู้สิ่งต่าง ๆ เช่น การมี การเห็น หรือการได้ยินสิ่งใดใด ฐานคติเดิม คือ ความเข้าใจล่วงหน้าหรือข้อสมมติฐานล่วงหน้าของเรา ซึ่งเราใช้เป็นเครื่องมือเพื่อทำความเข้าใจสิ่งที่เราศึกษา ตามการอธิบายความหมายของวงจรแห่งการตีความโดยไฮเดกเกอร์นั้น เป็นแนวทางของศาสตร์แห่งการตีความช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ที่อธิบายวงจรแห่งการตีความที่ต่างไปจากช่วงก่อนหน้า ช่วงก่อนหน้านั้น วงจรแห่งการตีความเคลื่อนไหวไประหว่างส่วนย่อยกับส่วนทั้งหมดของตัวบท แต่ตามแนวทางแบบไฮเดกเกอร์ วงจรแห่งการตีความจะเคลื่อนไหวไปในทางอันตวิทยา (Ontological Movement) ระหว่างตัวบทกับสถานการณ์ของเราในฐานะผู้ตีความตัวบท อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนไหวระหว่างผู้ตีความกับตัวบทและเป็นแบบไหน อย่อย่างไรอะไรคือกฎเกณฑ์การเคลื่อนไหวในวงจร นักคิดได้อธิบายไว้แตกต่างกัน เช่นในเรื่อง Rationality มีตัวอย่างการถกเถียงเพื่อนำเสนอหลักการแนวทางในการทำความเข้าใจเรื่องนี้ โดย Winch และ McIntyre ที่มองต่างมุมกันไป บทความของ Winch ที่ชื่อ “Understanding a Primitive Society” ใช้แนวคิดเรื่องเกมสภาษาของ Wittgenstein ในการวิเคราะห์ ซึ่งแต่ละภาษาก็มีกติกา มีไวยากรณ์ที่แตกต่างกันในการอธิบายความหมาย ความจริงไม่สามารถปรากฏอยู่ภายนอกภาษาได้ แต่ภาษาก็มีอยู่เป็นจำนวนมาก และในหนังสือ The Idea of Social Science and its Relation to Philosophy ระบบตรรกศาสตร์ไม่ใช่สิ่งสากลที่เป็นของขวัญจากพระเจ้า ซึ่งมนุษย์ทุกคนสามารถเข้าใจได้ตั้งแต่กำเนิด แต่ระบบตรรกศาสตร์เป็นที่เข้าใจได้ในบริบทของสังคมเฉพาะสังคม เช่น วิทยาศาสตร์เป็นวิธีชีวิตแบบหนึ่ง ส่วนศาสนาก็เป็นวิธีแห่งชีวิตอีกแบบหนึ่ง โดยแต่ละแบบนี้ก็มีเกณฑ์ตัดสินใจการทำความเข้าใจเฉพาะแบบ จากแนวคิดของ Winch ดังกล่าวนี้นี้ เขาจึงมองว่า ความเชื่อดังกล่าวของเผ่า Azande ก็มี Rationality ในแบบของพวกเขา เราไม่ควรนำเกณฑ์การตัดสินความเป็น Rationality ในแบบของเราไปตัดสิน Rationality แบบอื่นที่มีเกณฑ์การตัดสินต่างกัน เพราะเป็นคนละมุมมอง Winch ไม่เห็นด้วยกับ Evans-Pritchard ที่มองว่าเผ่า Azande มีความเชื่อที่ขาด Rationality ไม่เป็นวิทยาศาสตร์ โดยเขามองว่า แนวคิดที่เป็นวิทยาศาสตร์เป็นแนวคิดที่

สอดคล้องกับความเป็นจริงเชิงวัตถุวิสัย ซึ่งเผื่อนี้ไม่มีแนวคิดแบบนี้ อย่างไรก็ตาม McIntyre ปฏิเสธแนวคิดของ Winch และบอกว่า เวทย์มนตร์ของเผ่า Azande จะให้เรียกว่าเป็นวิทยาศาสตร์ก็ได้ แต่ยังเป็นวิทยาศาสตร์ในระดับที่แย่ (Bad Science) ยังไม่ได้พัฒนา ยังขาด Rationality ซึ่งต่างไปจากวิทยาศาสตร์ปัจจุบันที่มีความก้าวหน้าและเหนือกว่าเวทย์มนตร์ในเรื่องนี้ Winch มองต่างจาก McIntyre โดยที่ Winch มองว่า เวทย์มนตร์ของเผ่า Azande กับวิทยาศาสตร์ มีประวัติศาสตร์และการปฏิบัติที่แตกต่างกัน ดังนั้นการนำสิ่งที่เป็นคนละประเภทมาเปรียบเทียบกันว่าสิ่งใดเหนือกว่า ด้อยกว่า จึงไม่ถูกต้อง วิทยาศาสตร์กับศาสนา เป็นคนละภาษากัน พิธีกรรมไม่อยู่ในประเภทหรือหมวดหมู่ของการศึกษาอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ ทั้งสองแบบมีทัศนะต่อความไม่แน่นอนที่ต่างกันไป วิทยาศาสตร์มีทัศนะแบบความพยายามควบคุม ส่วนเวทย์มนตร์ของ Azande นั้นมีทัศนะการมองโลกว่า ชีวิตคนนั้นไม่แน่นอน เวทย์มนตร์สะท้อนโลกทัศน์แห่งความไม่แน่นอนของชีวิต Winch ชี้ว่า ความพยายามในการทำความเข้าใจรูปแบบที่แปลกของชีวิตนั้นไม่ควรมีเป้าหมายในการบรรยายและตัดสินคุณค่า แต่เป็นการนึกคิดตรึกตรองและวิพากษ์วิจารณ์ตนเอง ดังเช่น เราได้หันมามอง Rationality ของเรา และวิเคราะห์ถึงฐานคิดในการมองโลกแบบควบคุมที่เห็นว่าหากเราการเข้าใจโลกใตต่าง ๆ เราจะสามารถควบคุมกำหนดสิ่งนั้น ๆ ได้ เราสามารถเรียนรู้จากวัฒนธรรมอื่นที่มีโลกทัศน์ที่แตกต่าง ซึ่งช่วยเปิดโลกให้เราทำสิ่งต่าง ๆ ได้แตกต่างไปจากเดิม ช่วยให้เข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่ต่างจากเราได้มากขึ้นหรือช่วยให้เรามองเห็นหนทาง หรือเทคนิคในการทำสิ่งต่าง ๆ ที่ต่างไปจากแบบเดิมที่เคยเชื่อถือหรือเข้าใจมา ที่สำคัญที่สุด คือ เราจะเรียนรู้ถึงความหมายของชีวิตมนุษย์ที่แตกต่างไปจากความเข้าใจของเรา เพราะเราเรียนรู้ถึงความเป็นไปได้ว่าการให้ความหมายกับชีวิตของมนุษย์นั้นมิได้แตกต่างหลากหลาย ซึ่งในเรื่องนี้ Charles Taylor ก็มีจุดยืนเช่นนี้เหมือนกัน แทนที่เราจะนำเอามุมมองของเราไปเป็นเกณฑ์ตัดสินมุมมองที่แตกต่าง และนำมาตรฐานของเราที่เรามองว่าถูกต้อง มองว่าเหนือกว่าไปวิจารณ์สิ่งที่ศึกษา Winch และ Taylor กลับบอกว่าให้เราเข้าใจสังคมอื่นโดยไม่ต้องนำมาตรฐานของเราไปมอง แล้วจากมุมมองอื่นนั้น ให้หันมาทำความเข้าใจและวิจารณ์มุมมองของเราเอง อันเป็นการเรียนรู้จากสิ่งอื่น มาวิพากษ์วิจารณ์ตนเอง ข้อถกเถียงที่ Winch มีต่อ McIntyre นั้น เป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญในการวิพากษ์วิจารณ์ การวิพากษ์วิจารณ์ตามแนวที่เชื่อมั่นในวิทยาศาสตร์ในการอธิบายโลกนั้นจะมุ่งการบรรยายและประเมิน ขณะที่ Winch มองต่างไป โดยการวิพากษ์วิจารณ์นั้น Winch มองว่า ควรจะเป็นแนวที่เราไปเรียนรู้จากคนอื่นและนำแง่คิด มุมมอง หรือสิ่งที่เราเรียนรู้ได้มาวิพากษ์วิจารณ์ตนเอง

Charles Taylor และ Winch นั้น มีจุดยืนเหมือนกัน นั่นคือ การเรียนรู้จากคนอื่นเพื่อวิจารณ์และพัฒนาตนเอง การเข้าใจคนอื่นที่ต่างจากเรา ว่ามีวิธีการคิดการกระทำที่ต่างกัน ทั้งหมดนี้ล้วนมีจุดร่วมกันอยู่คือ การหลุดออกจากมุมมองเฉพาะของตนเองที่มองว่าตนเองถูกต้องเสมอ เป็นการพักตรึงนี้ไว้ก่อนเพื่อไปเข้าใจสิ่งอื่นที่แตกต่าง แล้วความเข้าใจในสิ่งที่ต่างจากเราจะมาช่วยให้เรามองตัวเองจากมุมมองใหม่ ช่วยให้เราเข้าใจตัวเองใหม่ นั่นคือ การออกจากความเป็นศูนย์กลางทางชาติพันธุ์ (Ethnocentricity) เพื่อให้เราเข้าใจตนเองในเชิงวิพากษ์วิจารณ์อย่างสำคัญ (Critical Self Reflection) การอธิบายแนวทาง

การศึกษาทางมานุษยวิทยาของ Winch นั้น เป็นประเด็นที่เชื่อมโยงกับการอธิบายความหมายของศาสตร์แห่งการตีความได้ดี การอธิบายของ Winch เป็นการอธิบายถึงการขบคิดในแบบศาสตร์แห่งการตีความว่า ศาสตร์นี้มีลักษณะเป็นอย่างไรด้วยเช่นกัน กล่าวคือ Winch มองเป้าหมายในการศึกษาว่า ต้องไม่ใช่การดึงสิ่งที่ศึกษาออกจากบริบทของมัน แต่เป็นการทำความเข้าใจสิ่งนั้นในบริบทของมันเอง แล้วจากความเข้าใจที่ได้ เราก็กลับมาดูตัวเราเองว่า เราได้เรียนรู้อะไรบ้างจากการศึกษา นั่นคือ เราเกิดปัญญาอะไรขึ้นมาจากการศึกษา แล้วศาสตร์แห่งการตีความเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร หัวข้อเรื่อง (Subject) ของศาสตร์แห่งการตีความคืออะไร ศาสตร์แห่งการตีความคืออะไรกันแน่ จากการอธิบายของ Winch เกี่ยวกับการศึกษาลัทธิที่แตกต่าง ซึ่งแม้ว่าไม่ได้กล่าวถึงประวัติศาสตร์แนวคิดของศาสตร์แห่งการตีความก็จริง แต่บอกประเภทหรือลักษณะของศาสตร์นี้ได้ โดยชี้ว่า ศาสตร์แห่งการตีความ คือ บริบทแห่งข้ออภิปรายถกเถียงเกี่ยวกับการทำความเข้าใจ เมื่อเราพยายามทำความเข้าใจบางอย่างนั้นมันมีอะไรเกิดขึ้น ผลอันตามมาในทางปฏิบัติเป็นอย่างไร แน่นอนว่าเมื่อเรากำลังทำความเข้าใจ เรากำลังวางกรอบบางอย่าง ซึ่งกรอบของศาสตร์นี้ไม่ได้มีขึ้นจากประเพณีทางความคิด สำนักคิดใดใด แต่กรอบนั้นมาจากตัวศาสตร์แห่งการตีความเองด้วย คำถามที่ว่า สิ่งที่เกิดขึ้น คือ อะไรเมื่อเราพยายามหาความหมายของสิ่งที่เราศึกษา ซึ่งคำถามนั้นกำหนดขึ้นจากการที่เราเองเป็นผู้วางกรอบการทำความเข้าใจ ซึ่งกรอบเหล่านี้มีหลากหลายเหลื่อมซ้อนและขัดแย้งกันเอง สำหรับ Gerald L. Bruns นั้น ศาสตร์แห่งการตีความ คือ เครือข่ายทั้งหมดของเส้นและมุม (Lines and Angles) ต่อคำถามเรื่องการทำความเข้าใจ (Verstehen) นั่นคือ อะไรที่เกี่ยวกับคำถามเรื่อง การทำความเข้าใจก็เข้าข่ายศาสตร์แห่งการตีความซึ่งแสดงว่าตัวผู้ตั้งถามก็อยู่ในเครือข่ายนี้ด้วย ไม่มีการออกไปจากเครือข่ายนี้เพื่อมองภาพสิ่งที่ต้องการทำความเข้าใจได้ทั้งหมด โดยกันตัวผู้ตีความออกมาได้อย่างสมบูรณ์ เพื่อให้ได้มุมมองอันละเอียดครอบคลุมทั้งหมดอย่างสอดคล้องต้องกัน ดังนั้น เป้าหมายของหนังสือเล่มนี้จึงไม่ใช่ความพยายามในการอธิบายการตีความอย่างครอบคลุม แต่เป็นความพยายามอธิบายด้วยมิติทางประวัติศาสตร์ว่า ศาสตร์แห่งการตีความเกี่ยวข้องกับอะไร

ตามทัศนะของ Gerald L. Bruns และคนรุ่นเดียวกับท่านและที่มีพื้นฐานที่มาจากสาขาวิชาเดียวกัน คำถามเรื่องการตีความเริ่มชัดเจนเมื่อ Gadamer เขียน Truth and Method เพื่อฟื้นฟูศาสตร์แห่งการตีความ เพื่อเป้าหมายนี้ Gadamer ได้วิพากษ์สุนทรียศาสตร์และประวัติศาสตร์นิยม เพื่อชี้ว่าศาสตร์แห่งการตีความเป็นอาณาบริเวณแห่งการคิดปลายเปิด Gadamer เริ่มจากทฤษฎีของ Heidegger ในเรื่ององค์ประธานที่เป็นเชิงประวัติศาสตร์ แล้วหลีกเลี่ยงปัญหายุ่งยากแบบนิทเช่ ที่มองว่า ทุกสิ่งทุกอย่างถูกนำมาตีความได้ในทุกทิศทุกทาง โดยไร้จุดหมายและความหมายจะออกมาในแบบใดก็ได้ ไม่ชัดเจน Gadamer ได้ชี้ทางออกจากทางตันแบบนิทเช่ ด้วยการตั้งต้นจากศาสตร์แห่งการตีความแห่งชีวิตประจำวัน (The Everyday) ของ Heidegger ซึ่งเป็นการเปลี่ยนคำถามเรื่องทำความเข้าใจในระดับทฤษฎี มามองในทางปฏิบัติ ด้วยการเข้ายุ่งเกี่ยวและมีส่วนร่วมในการกระทำที่ดำเนินอยู่อย่างต่อเนื่อง สำหรับ Gadamer

แล้ว นี่คือการเปลี่ยนจากการค้นหาความจริงแท้มาที่การใช้เหตุผลในเชิงปฏิบัติ (จาก Episteme ไปเป็น Phronesis) สิ่งที่สำคัญ คือ เหตุผลในเชิงปฏิบัติการทำความเข้าใจ (Verstehen) เน้นการรู้ว่า เรายืนอยู่ในสถานการณ์ที่เราพบตัวเราเองอย่างไร สถานการณ์หรือบริบทของผู้อ่านเป็นอย่างไร เราเห็นว่าอะไรที่สำคัญ อะไรมีความหมายต่อเราอย่างไร รู้จักตัวเรา จุดยืน มุมมองของเราชัดเจนขึ้นว่า ทำไมเรามองอย่างนั้น ตัวเราเป็นอย่างไร สำหรับ Gadamer งานของศาสตร์แห่งการตีความ คือ การให้ความกระจ่างกับสถานการณ์ประเภทนี้ อันเป็นสถานการณ์ที่เรียกว่า สถานการณ์แห่งการตีความ สถานการณ์นี้เผยให้เห็นว่าเราเข้าใจอะไรต่าง ๆ ได้อย่างไร การทำความเข้าใจแสดงตัวของมันเองออกมาแค่ในการกระทำเท่านั้น ใน Truth and Method ของ Gadamer การตีความจะเคลื่อนกลับไปกลับมาระหว่างจุดยืนที่ดูเหมือนว่าจะเข้ากันไม่ได้สองจุด หนึ่ง จุดยืนที่ว่า สิ่งในตัวบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวบทคลาสสิกกล่าวกับเราอย่างชัดเจน และสอง ความเข้าใจในตัวบทถูกกำหนดด้วยสถานการณ์รูปธรรมของเรา ซึ่งมีกาลและเทศะเฉพาะ จะเห็นได้ว่า Gadamer ให้ความสำคัญกับทั้งผู้เขียนตัวบท และผู้อ่านว่ามีบทบาทในกระบวนการทำความเข้าใจ การทำความเข้าใจนั้นเป็นความเคลื่อนไหวระหว่างจุดสองจุดนี้ ซึ่งการทำความเข้าใจจะไม่ได้หยุดอยู่ที่การกำหนดความหมาย แต่คือ การพิจารณาแบบวิพากษ์วิจารณ์ที่ต่อเนื่อง เมื่อเราอ่านตัวบท เราก็จะเห็นตัวเราเองมากขึ้น อะไรที่เราเห็นว่าสำคัญในตัวบท ย่อมสะท้อนถึงตัวเราเองด้วยว่า เราคือใคร และเราจัดวางตัวบทไว้ที่ไหน เราศึกษาตัวบทในด้านใด เช่น การเมือง เศรษฐกิจ สังคม เราวางตัวบทไว้ในบริบทไหน สิ่งที่เราทำความเข้าใจมีหลายแง่มุม เราเป็นผู้เลือกจุดเน้น มุมมองในการทำ ความเข้าใจ โดยเราไม่สามารถเข้าถึงภาพรวมทั้งหมดได้สมบูรณ์ ศาสตร์แห่งการตีความอยู่ระหว่างกลางเสมอ โดยเป็นศาสตร์แห่งการตีความแบบปฏิบัติการ ศาสตร์นี้จึงมีงานในการสร้างความกระจ่างให้กับสภาพเงื่อนไขในการก่อกำเนิดการทำความเข้าใจ เงื่อนไขใดที่ทำให้การทำความเข้าใจเกิดขึ้นได้ งานการให้ความกระจ่างแบบนี้ ไม่สามารถเป็นเชิงทฤษฎีบริสุทธิ์ แต่ต้องมีมิติทางประวัติศาสตร์ด้วยเสมอ ศาสตร์แห่งการตีความเปิดพื้นที่ให้กับสิ่งที่จะได้รับการตีความ โดยไม่มีทฤษฎีใดที่มาตีกรอบไว้ก่อนล่วงหน้า ศาสตร์แห่งการตีความครอบคลุมทุกสรรพสิ่งที่นำมาตีความ ดังนั้น รายการสิ่งที่นำมาตีความจึงกว้างขวางมาก และครอบคลุมบริบททางสติปัญญา วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่แตกต่าง

ศาสตร์แห่งการตีความตามที่กล่าวมานี้ เป็นการอธิบายถึงลักษณะของตัวศาสตร์ในภาพรวม (ภาวะวิทยา) ว่ามีเป้าหมายในการให้ความกระจ่างกับแนวคิดเรื่องการทำความเข้าใจ ซึ่งผู้ตีความซึ่งอยู่ภายใต้บริบทเฉพาะมีบทบาทในการเลือกจุดยืน และการกำหนดกรอบหรือแนวทางการทำความเข้าใจตามแนวศาสตร์แห่งการตีความสมัยใหม่หรือสมัยเก่า หรือผสมผสานกันโดยกำหนดน้ำหนักที่แตกต่างให้เหมาะสมกับเป้าหมายในการศึกษาของตนเอง อันเป็นศาสตร์แห่งการตีความเชิงปฏิบัติตามแนวการอธิบายของ Heidegger และ Gadamer ที่ทั้งตัวบท และผู้ศึกษาล้วนมีบทบาทสำคัญภายในวงจรแห่งการตีความ อย่างไรก็ตาม สำหรับแนวทางในการทำ ความเข้าใจที่เราจะเลือกมาใช้ (วิธีวิทยา) มีทั้งแบบศาสตร์แห่งการตีความแบบโบราณและแบบสมัยใหม่นั้น เราไม่อาจกล่าวได้ว่า แบบใดแบบหนึ่งถูก และอีก

โชติธา ขาวสนิท

แบบผิด เพราะทั้งสองแบบมีวัตถุประสงค์และจุดเน้นที่ต่างกัน ผู้ศึกษาศาสตร์แห่งการตีความในฐานะ
วิธีวิทยาจึงควรทำความเข้าใจทั้งสองแบบเพื่อให้สามารถเลือกใช้ในการทำความเข้าใจสิ่งที่ศึกษาได้ตรง
ตามเป้าหมายและเหมาะสมกับสิ่งที่ทำการศึกษาได้